

POPOTNIK.

List za šoló in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 glđ., za pol leta 1 glđ. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljno pošiljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina: J. A. Komenskega življenje in delovanje. (Dalje in konec) — Naravoslovne črtice. (IX. Zveneči mehurčki in zveneči zrak.) — Leopold Volkmer. — Književna poročila. — Dopisi. — Novice in razne stvari. — Inserati.

Jana Amosa Komenskega življenje in delovanje.

(Dalje in konec.)

D drugega dne je kancelar še natančneje preiskaval pansofistiške misli Komenskega; ta je namreč že nekoliko let poprej spisal napotek ali uvod k svoji pansofiji ter ga je poslal svojemu dobrotniku Lide Geerju; ta ga je pa dal dvakrat natisniti proti volji Kom. — Prvokrat je prišel ta spis na svetlo leta 1637. v Oxfordu pod naslovom: „Conatuum Comenianorum praeludia“ (predigra Komenskijevih podvzetij), dve leti pozneje pa v Londonu „Pansophiae prodromus“, katerega je švedski kancelar v rokah imel. S tem spisom je opozoril Kom. ves učeni svet v Evropi na se, ter je dobival od vseh krajev dopise, naj v tem delu napreduje. Posebno je učenjak Skyte nagovarjal Kom., naj opusti študije pansofistiške ter se peča več z didaktiko, kar je on na veliko veselje L. de Geer-ja tudi storiti obljubil. Za stanovanje mu je bilo odločeno mesto Elbinke, ne daleč od Kdanska (Danzig) na Pruskem, kamor se je Kom. meseca oktobra 1642. preselil; tje se je preselila tudi njegova rod-bina iz Lešna; tam je deloval s nekaterimi svojimi tovariši, ki so tudi dobi-vali podporo od L. Geer-ja, hoteč tako dovršiti svoje delo po osmoletnem pre-mišljevanju.

Istega leta so začele sovražne stranke, nasitivše se groznega vojskovanja, poganjati se za mir. Kom., kakor vsi drugi česki pregnanci so se tega jako veselili, upajoči, da se bode Švedom kot zmagovalcem posrečilo, pridobiti am-nestijo za vse pregnance in ob enem vrnitev v česko deželo. V ta namen je poslal Kom. enega izmed svojih tovarišev l. 1643. na Švedsko s posebnim listom, v katerem razlaga, kako bi bilo mogoče, raznovrstnost ver nekoliko poravnati, in kako bi se raznovrstne verske stranke med seboj pogodile. Razun tega je hotel po tem poslu naznaniti svojim podpirateljem, kako njegovo delo napreduje. Na gimnazij v Elbinkah, ki je bil pod njegovim vodstvom, so pošiljali visoki plemenitaši iz daljnih dežel svoje sinove v odgojo. Kom. se je moral zavezat na prošnjo Elbinskih meščanov in senata podučevati vsak teden nekoliko ur izvanredno na gimnaziju; za to mu je daroval senat najemščino od tistega hrama, kjer je stanoval; seveda po naših razmerah jako pičila odškodnina.

L. 1644. se je vdeležil Kom. občnega zborovanja evangeljikov v Litevsku; takrat ga je povabil ogrski knez Rakoczy, naj bi se preselil k njemu na Ogrsko, ter mu je obljubil četrtino svojega celega premoženja žrtvovati za to, da bi pri njem svoje delo dokončal in izdal; a Kom. se ni hotel posloviti od svojega starega prijatelja in dobrotnika L. de Geer-ja, dasiravno je ta kazal zoper njega, v slednem času neko neopravičeno nezadovoljnost, češ, da delo Kom. premalo hitro napreduje, ker se on peča tudi z drugimi rečmi.

L. 1645. se je Kom. zopet vdeležil cerkvenega zborovanja zaradi združenja protestantov in katolikov v Thornu, kjer je zastopal česke brate. A to mu je L. de Geer zelo očital, akoravno ga je jako pičlo z denarji podpiral.

Od leta 1646.—48. je dobival Kom. zopet večo podporo od njega in je dokončal marsikatero delo. Tega leta je umrl bratovski skof B. Lovrencij Justinus, in Kom. je bil izvoljen škofom in oskrbnikom bratovske cerkve; kot takošen moral je zapustiti Elbinke in preseliti se v Lešno. Tega leta je dokončal in izdal imenitna dela, ki so mu toliko dolgotrajnega truda prizadela, namreč: predelano *Janua linguarum* (vrata jezikov), *Lexicon linguae latino-germanicum* (latinsko-nemški slovar), *Grammatica linguae vernacula* (latinska slovnica), *Atrium linguae latinae, rerum et linguarum ornamenta exhibens* (predvor latinskega jezika, kazajoč lepoto rečij in jezikov). —

V tem času se je končala tridesetletna vojna ter se je sklenil westphalski mir, s katerim je dobila stvar českih bratov smrtni udarec; kajti zabranjeno je bilo jim in tudi Kom. za vselej vrniti se v česko domovino. Poln gorja pisal je Kom. zastran tega Švedom, pa zaman; jim je ideal, braniti cerkev protestantovsko že izginil, kar je Kom. tako pretreslo, da od žalosti ni mogel napredovati v svojem didaktičnem delovanju; poleg tega je imel veliko skrbi za ude bratovske cerkve, kateri so bili po vseh deželah raztrošeni. Ti so bili takrat povsod čislani kot duhovni, učitelji, učenjaki, umetniki; iskali so je od daleč posebno kot učitelje za gimnazije, kot odgojitelje v občinah in pri plemstvu.

Nove didaktične knjige Kom. so se začele radi bolj naravnega načina v poučevanju, katerega so učile, povsod razširjevati; že takrat so začeli sem ter tja osnovati nove šole po ideji Komenskega. Tako se je zgodilo tudi na Ogrskem, kjer je učenjak Ivan Tolnai kot bivši odgojitelj knezov Rakoczy vodil tamošnje šolstvo; ta je na to deloval, da bi vdova pokojnega Žiga Rakoczy-ja Susana Lorantfi, in njen sin, mladi Žiga Rakoczy, poklical Kom. na Ogrsko. Tako se je tudi zgodilo; Kom. se je za to odločil, upaje, da se mu bode tam posrečilo, dobiti podporo za bratovsko cerkev. Podal se je torej spomladi 1650. v Šariški Potok (Sáros Patak) na sev. Ogrskem, kjer se je navadno Susana zdrževala; tam pa ni ostal dolgo, ampak kmalu se vrnil v Lešno. Susana Lorantfi je pisala bratom v Lešno, da bi dopustili Komenskemu, preseliti se z rodbrino v Šariški Potok in bivati tam dalj časa, obljubila je Kom. veliko darilo, kadar hode delo dokončal in razun tega je tudi dovolila, da sme Kom. v tej novejši šoli, katero ima osnovati, 10—12 sinkov od českih bratov brezplačno vzdržavati. Pod temi pogoji preselil se je Kom. še v jeseni tega leta v Šariški Potok. —

Tukaj je hotel osnovati šolo po svojih didaktičkih in pansofistiških pravilih; ta bi imela biti sedmorazredna. Tega leta otvoril je dva razreda, sledečega pa ednega; in štiri razrede je hotel otvoriti l. 1652; a na nesrečo umrl je takrat mladi knez Žiga Rakoczy, največi podpiratelj šol in českih bratov. Razun tega bilo je Komenskemu vedno prepirati se s starejšimi učitelji, ki so nasprotovali njegovim novotarijam. Zato se nova šola ni dalje razširila. A v obstoječih razredih se je gojila poleg elementarnih elementov tudi telovadba in dramske igre; učitelji so narejali večkrat izlete v okolico. Da se potrebam tako uvedenega napredka zadosti se je ustanovila v Šariškem Potoku tudi tiskarna, v katerej so se tiskale šolske knjige, koje je bil Kom. spisal; on je osnoval tam tudi knjižnico, prirodoslovni in tehniški kabinet. Ta šola je bila torej nekak realni gimnazij.

Precej po smrti Žige Rakoczy je hotel Kom. zapustiti Ogrsko, ali na priговор Jurija Rakoczy je tam ostal do l. 1654. — Spisal je v tem času „Orbis pictus“ (svet v slikah), knjigo, ki je še dandanes po celem svetu znana. Kar je izrekel o naravnem poduku v svoji didaktiki, to je s to knjigo uresničil. Ker namreč ni mogel v šoli svojim učencem v resnici vsega pokazati, skrbel je, da se manjkajoče stvari vsaj v slikah učencem pred oči postavijo. Po pravici se torej K. smatra očeta ali vtemeljitelja nazornega nauka, kateri je dobil vseobčno veljavo po Pestalozziju, ki je zidal na njegovem temelju, in naše knjižice s podobami za otroke imajo tudi svoj začetek v Kom. „Orbis pictus“. —

Meseca junija l. 1654. se je vrnil Kom. s svojo rodbino v Lešno; tam pa ni živel dolgo v miru; kajti že l. 1655. je nastala vojska med Švedi in Poljaki. Švedski kralj Karol Gustav je premagal Poljake, ter si je pridobil severni del Poljske; a prihodnjega leta se je posrečilo Poljakom pridobiti si zgubljene dežele zopet nazaj, polastili so se tudi Lešna, kjer je bil oddelek Švedske vojske; pri tej priliki pa je nastal požar in Lešno je bilo popolnoma vpepeljeno. Česki bratje, med njimi Komenski, so si komaj življenje rešili; Komenski je zgubil v tej nesreči vse svoje premoženje in vse svoje rokopise. O tem sam piše sledeče: „Po nesreči v Lešnu zgubil sem vse svoje premoženje ter sem prišel tako rekoč nag (gol) na Šlesko. Ker tudi tam ni bilo varno za me, podal sem se v sosedno Marko (braniborsko), od tod sem popotoval v Štitno (Stettin) in potem v Hamburg, kjer sem zbolevisi dva meseca moral ostati; po raznih neizgodah, me je osoda pripeljala v Amsterdam, kjer živim med dobrotniki in prijatelji, ki so me prijazno sprejeli. Moj Mecenar, ki me že 12 let podpira v studijah pansofistiških, še ni nehal biti mi dobrotljiv in prijazen; tako se začenjam okrepčevati, da, morem reči, da bi se meni tukaj ovače dobro godilo, ako bi me ne žalostile dve reči; žalosten sem zavaljo rodbine, ki je od mene ločena, ki se zdaj v Marki vzdržuje, in zavaljo zgube moje knjižnice in vseh rokopisov, na katerih sem štirideset let deloval.“

Po tej opisani neizgodi je prišel Kom. ob vsa svoja dela pansofistiška, potem popolni slovar latinsko-česki in česko-latinski, na katerem je deloval 40 let, neutrudno nabiraje gradivo za-nj, da bi imel česki narod popolni zaklad svojega jezika; ravno tako so bile uničene vse njegove

pridige, katere je kot službenik bratovske cerkve 40 let spisaval; samo eden odlomek pansofije se je ohranil.

Od leta 1656. do svoje smrti bival je Kom. sè svojo rodbino pri Lovrencu de Geer, sinu Ludovikovem, v Holandiji. Cerkev českih bratov se je razškrpila po vseh kotih sveta; bratje so se raztrosili po Pruskem, Saksonskem, Ogrskem, Lužici, Holandiji itd., pa nikdar več se niso združili v eno cerkev. Komenski, dasi pregnan je še vedno skrbel kot bratovski škof za svojo raztrošeno čredo; pisal je o tem l. 1660. pastirski list pod naslovom: „Žalosten glas po božji srditosti pregnanega pastirja uničene črede“ — z jako ginljivim duhom: „Od konca zemlje kličem Vam raztrošeni čredi božjih ovčie, jaz do konca zemlje pregnan, žalosten, samotni, zapuščen pastir vaš. Ah, — bodete-li še slišali glas moj? in bodem-li kdaj tudi jaz še slišal glas vaš v tej strašni izpolnitvi božjih groženj? — Bodite srečni, bratje, prijatelji moji, spomnite se še mene, pa ne drugače, kakor da bi me že bili v grob položili. Kajti, akoravno še danes diham, ne vem bodem-li še jutri živel. In ako nam je Gospod še za nekoliko dni življenje podelil, naj nam bodo za počitek in pripravo na večno pot. Naj se še malo okrepčam, preden se odtod preselim!“

Pa še celo na sklonku svojega življenja ni miroval Kom.; še zmiraj je skrbel za svojo čredo; vse svoje moči pa je odločil šoli; prevzel je namreč vodstvo in opravo Amsterodamskega šolstva ter je povzdignil tamošnje šole na visoko stopinjo; s tem si je pridobil veliko spoštovanje v Amsterdamu in okolici. Za svojo čredo je izdal l. 1658. „Manuale“ (priročno knjigo duhovnom), l. 1659. pa „Kancional“ (cerkvene pesmi) in še druge liste naboženske vsebine. Zadnji njegov list „Unum necessarium“ (samo eno je potrebno), kojega pomen razjasnjuje Herder v svojih „Briefe zur Beförderung der Humanität“, — doni, kakor labudova pesem, ter je bil tiskan v latinskem jeziku l. 1668; zapustil pa ga je tudi v českem jeziku.

Kot 80letni starček je umrl Komenski dne 15. novembra 1671. v Amsterdamu, ko je ravno dokončaval svojo pansofijo in jo pripravljaj za natis; kajti po nesreči v Lešnu je tukaj zopet začel delovati na svoji pansofiji. Čutivši, da se mu bliža smrt naročil je svojemu sinu Danielu, da naj po njegovi smrti vse rokopise vredí in da tiskati. Truplo tega velikanskega duha so pokopali v bližnjem mestu Nardenu na Zuiderskem zalivu.

Prišli smo do konca naše razprave. Preden pa se ločimo od velikega pedagoga, kojega načela še dandanes ravno tako veljajo, kakor so veljala pred 200 leti, kojega duh še dandanes naše šolstvo oživlja, izrečemo iskreno željo: naj duh velikana J. A. Komenskega tudi nas — njegove vernike — oživlja ter nas vodi da s trdno voljo delujemo na polju narodne prosvete v kljub vsem opoviram spomnivši se Komenskejevega izreka: „da le tisti je prvi narod, ki ima najboljše šole, in da pod nebom k poboljšanju našega blagostanja pelja le ena cesta: dobra odgoja naše mladine.“

Iv. Kryl.

Naravoslovne črtice.

IX.

Zveneči mehurčki in zveneči zrak.

Tudi zveneči mehurčki ali kožice, ako se napnejo na shodno napravo, kakor na primer boben, trepečejo ali kakor celost ali v delcih. Ako v delcih trepečejo, tedaj napravijo črte vozlovke iste središne kroge.

Trepeti mehurčkov in kožic stvarjajo nezaslavne nadglasove; ako so ti nadglasovi blizu glavnega glasa, tedaj je žvenk negodben. Ako so pa nadglasovi daleč od glavnega glasa in ako so slabi, tedaj je žvenk godben in rabi se v godbi posebno v koračnicah, da se tako ritem ojačuje; v umetniškej godbi pa se godbila z zvenečimi mehurčki ali kožicami ne rabijo, ker njihovi nezaslavni nadglasovi motijo zglasnost. Boben tedaj ni pravo godbilo, ker glas bobna ni godben. Ravno zato se boben rabi v godbi samo zato, da glas ojačuje in da takt označuje. Divji narodi imajo od vseh godbil boben najrajši.

Ko smo o sireni govorili, omenili smo, da glas sirene stvarjajo ali trepeti zraka ali kapljev. Veliko znamenitnejši so vendar glasovi, katere stoječi tresaji zraka povzročujejo, ako se zraku daje posebna oblika, kakor je to v različnih piščalkah in trobljah. Visokost glasa teh godbil odvisna je od trepetajočega zraka, ker piščalka in troblja daje zraku samo posebno in potrebno obliko. Ravno zato se visokost glasa ne spreminja, ako se tvarina ali debelina piščalke ali troblje spremeni, ampak se spremeni samo jakost in kakost glasa.

Med godbila, v katerih se s trepetom zraka glas stvarja, štejemo različne žveglje, frulo, piščalke v orglah in troblje. Žveglje in piščalke v orglah so zaprte ali odprte.

Najpriprostejša žveglja je votel ključ, ali ako na odprtem kraju spodaj zaprte steklene cevi pišemo. Z našim pihanjem vzročujemo namreč nepravilne udare zraka na cevni luknji in cev si odbere one udare, s katerim je v zglasju, in spreminja jih tako v godbene glasove. Ako več takih cevi različne dolžine združimo, tedaj dobimo piskalice (Pansflöte).

Da način, s katerim trepetajoči zrak v zaprtej piščalki glas stvarja, lahko zapopademo, mislimo si zaprto piščalko. Ako se z ustmi ali pa z mehom piše v luknjo piščalke, tedaj se takoj tok zraka na steni izrezka na piščalki razbija in en del ide v zunanji zrak, drugi pa v votlino piščalke. Vsled tega se zrak v duplini zgoščuje, in to zgoščanje razširja se valovito vse do zatvora, kder se odbija in se spet k izresku povrača. Tukaj izstopi en del vračajočega se zraka iz dupline, kar razredjenje zraka v piščalki povzroča. Tudi to razredjenje širi se valovito do zatvora, in tako se s pihanjem zrak pravilno zgoščeva in razredjeva, in s križanjem teh valov stvarjajo se stoječi podolžni tresaji, ki glas vzročujejo. Ti podolžni in stoječi tresaji morejo se dalje v piščalki tako stvarjati, da je pri zatvoru piščalke vselej en voz, ker drugače piščalka ne zvenči.

V piščalkah trepeče zrak ali kakor celi stolp, ali pa se razdeli na nekoliko delcev. Ako zaprta piščalka sè svojim najglobljeim glasom zvenči, tedaj zračni stolp jene dupline ni z vozlovi na trepetajoče delce razdeljen.

Iz odprte piščalke na orglah izhaja na kraju oni zrak, ki se je s pihanjem z ustmi ali mehonom v piščalki zgostil, in sicer ga radi stanovitnosti veliko več izstopi, nego to ravnotežje tirja. Ravno radi tega se zrak v piščalki razredi, in to razredjenje zraka širi se valovito do izrezka. Z goščevanjem in razredjenjem zraka stvarjajo se stoječi in podolžni tresaji, ki glas stvarjajo. Glavni glas odprte piščalke je višja osmica glavnega glasa enako dolge zaprte piščalke. Ako tedaj želimo, da nam bo odprta piščalka dala isti glavni glas, katerega nam daje zaprta piščalka, tedaj mora ona dvakrat tako dolga biti kakor je zaprta.

Ako odprta piščalka daje svoj najglobokejši glas, tedaj je zračni stolp jene dupljine v sredini z vozlom v dva trepetajoča dela razdeljen. Odprta piščalka obstoji prav za prav iz dveh zaprtih piščalk, in zato je glas odprte piščalke isti, kakor glas zaprte, ki je za polovico odprte piščalke krajša. Kako pa moremo spoznati, kje se v zračnem stolpu votle piščalke vozlovi nahajajo? William Hopkins rešil je to vprašanje tako le: On napel je na obroč mehurčič, ki prav lahko zatrepče in spustil je ta na obroč napeti mehurčič s koncem v piščalko. Ako je piščalkina cev iz stekla, tedaj mehurčič na vsakem mestu lahko opazujemo. Ko se v piščalko začne pihati, čuje se kraj njenega glasa tudi brnenje mehurčiča, ki pa vtihne, ko mehurčič do sredine cevi spustimo, ker tukaj je zrak v miru, in to je vozle zračnega stolpa. Ako se mehurčič globokeje spusti, začne zopet brneti. Ako na mehurčič posipljemo pesek ali prah, tedaj bi ta pesek ali prah v sredini miroval, na drugih mestih pa bi živahno odskakoval. Tako moremo se tedaj prepričati, da se zrak piščalke, ki s svojim glavnim glasom zvenči, rezdela na dva trepetajoča dela.

Razun dolžine piščalke in jakosti ali hitrosti, s katero se v njenej dupljini zrak zgoščeva ima še vpliv na visokost njenega glasa:

1. Lega, oblika in širina ust kakor tudi razstoj ustnic. Čim manjši je otvor med ustnicami in čem širje so one, tem viši je glas.

2. Debeljina piščalke. Pri drugih enakih okoliščinah je namreč glas piščalke tim globokeji, čim širja je ona.

3. Luknje na strani povišajo in snižavajo glas piščalke.

4. Glas enako dolgih piščalk se poviševa, ako se gostota zraka v piščalki po toploti zmanjša.

5. Oblika in veličina izrezka.

6. Ako se različni plini pišejo v piščalke, tedaj je glas tim viši, čim večja je razteznost plina.

7. Gibanje piščalke. Ako se namreč piščalka k opazovalcu približeva, tedaj je njen glas viši od glasa, ko se ona od opazovalca oddaljuje. To dokazal je Mach s posebnim strojem. On utrdil je namreč piščalko na osi kotača in glas povzročeval je v njej zračni tok, ki je skoz os v piščalko stopal. Ko se je piščalka z vrtenjem opazovalcu bližala, bil je glas viši, nego tedaj, ko se je ona od opazovalca oddaljevala.

Piščalke, v katerih se ali z lesenim ali pa s kovnim jezičkom daje zraku valovno gibanje, zovejo se piščalke z jezičkom. Najnavadnejše orodje te vrste je brunda in dečinska piščalka. Godbila z jezičkom so ta-le: hobo, fagot, klarinet, piščalke v orglah in harmonika.

Glavni del piščalke z jezičkom je pisek ali ustnik, to je jeziček, ki mesinasti žleb tako zapira, da zrak, ki se s pihanjem ali mehom v gornjo cev tira in tako zgoščuje, lahko v žleb prehaja in iz njega v drugo ali dolnjo cev. V gornji cevi zgoščen zrak zatrepeče jeziček in tresaji jezička priobčujejo se tudi zraku v žlebu in to vstvarja glas. S posebno napravo more se jeziček k stenam žleba bolj približati ali pa oddaljiti in trepetajoči del jezička more se po takem podaljšati ali skrajšati, in tako tedaj glas piščalke povišati ali snižati. Ker jeziček pri svojem gibanju na stene žleba udarja, zato je glas takih piščalk neugoden. Ta neugodnost zmanjša se vendar, ako se rob stene obloži z mehko kožo, ako se popolnoma odstraniti ne more. Ravno zato so piščalke s prostim jezičkom, to je s takim, ki se med stenami отвора sem ter tje giblje. Piščalke prve vrste imenujejo se piščalke z neudarjajočim jezičkom, druge pa se zovejo piščalke sè skoz udarjajočim jezičkom.

Ako je jeziček s piščalko popolnoma skladen, tedaj je glas piščalk, ki imajo skoz udarjajoči jeziček, posebno čist in močen.

Klarinet je tudi piščalka z jezičkom, ki ima samo en jeziček. Ta jeziček je širji od žleba, tako da se noter pregibati ne more. Ko se v ustih drži, tedaj ustnice jeziček pritiskujejo na oklep in tako se špranja po potrebi zmanjšuje in povečuje.

V znani ustnej harmoniki stvarja jekleni jeziček sè svojim trepetanjem glas. Ocelni jeziček pa trepeče, ko se z ustmi v luknje piše. Vsako ocelno pero daje svoj posebni glas, in ravno zato more imeti ustna harmonika več jezičkov različne velikosti. Ako peresa s pihanjem meha zatrepečejo, tedaj je harmonika velika kakor glasovir in zove se fisharmonika. Igrač sam si na takih godbilih z nogami gazi meh.

Hoboj in fagot imata dva jezička, ki sta pod ostrim kotom naklonjena in med njima nahaja se špranja. Ako se v špranjo piše, tedaj se ona s tiskom zraka zapira, ali prožnost jezičkov je zopet odpira, in tako stvarja se glas.

V rogu in troblji nadomestujejo ustnice jeziček. Sopec ali godec namreč hitro ustnice odpira in zapira in to vzročuje valovito gibanje zraka in tedaj tudi glas. Ustnik roga in troblje ima livkasto obliko. Ustnice sopce ležijo v gornji duplini in so zaprte. Pa v ustih nahajajoči se zrak odpre ustnice in prehaja v trobljo. Ako se to večkrat redno ponavlja, tedaj se v cevi troblje stvarjajo stoječi tresaji, ki glas troblje vzročujejo.

Na piščalki morejo se, kakor uže znamo, z luknjami na steni glasovi povišati in znižati. Troblje in rogi pa teh pripomočkov nemajo, in ravno zato so ta sopila (Blasinstrumente) omejena samo na svoje naravne glasove. Različno visoki glasovi stvarjajo se, ako sopilec spreminja jakosti zračnega toka in ako on zdaj hitrejše, zdaj pa počasnejše ustnice odpira. Čim močnejši je namreč pritisek zraka, tim hitrejše sledi en pritisek drugemu in tim više je tudi glas. Te različne pritiske zraka z ustmi stvarjati in ustnice s tako različnim pritiskom primerjati je velika umetnost.

Troblje in rogovi so navadno dolgi in njihova cev je prav ozka, ker tako morejo več različno visokih glasov dati, in glasovi v njih se tudi veliko leže stvarjajo. V novejšem času imajo tudi troblje in rogovi zaklopnice, s katerimi

se visokost glasa lahko spreminja, a glas tedaj ni tako obilen ali poln. Žvenk plehnatih sopil je najostrejši, ker v njih se hitrejši tresaji visokih glasov ne vničijo tako hitro kakor v lesenih sopilih.

Dr. Križan.

Leopold Volkmer,
veseli pevec Slovenskih gorc.

dr. Jožef Pajek.

(Dalje.)

Štev. 53. Roke ali potrebno pajdaštvo.

Po Murku, str. 32—33, štev. 18. J. Košar, štev. 63. F. Peserl, str. 11.

1. Ta prava roka če * Ti levi špot naprav'ti, * No pita¹⁾, jeli ve * Kak ona čerke stav'ti.
2. Ta leva se poda * Ta k mizi, no tam piše; * Pa gdo, kaj piše, zna * Z očmi prebrati? Niše.
3. Zdaj tota pita: Maš, * Ti prava! tel'ko moči, * Da persni jopič znaš * Zaknaflat²⁾ brez pomoči?
4. O ja, to dobro znam! * No začne vkupknaflat; * Le dolgo mojo³⁾ mam * Si k totem deli dati.
5. O sestre, lub'te se! * Tak glava reče k njima; * Kelje pajdaštva je: * En ma, te drugi nima.
6. Kaj ena vaj ne ve, * To druga ma storiti; * Natura zato dve * Vaj htela je svtariti.

Štev. 54. Vuk ali nedopuščena sodba.

Po Murku, str. 33—35, št. 19. J. Košar, št. 64. F. Peserl, str. 13.

1. Nesreča se namer'la je: * En vuk je v jamo padna⁴⁾. * Živadi prid'te, reš'te me! * Ah, mojih vur bo zadna * O prid'te, prid'te! prosim vas, * No rešte me iz ječe. * Tak vbogi vuk kriči na glas, * No toči suze žgeče.
2. Na toti krič pritekla sta * Dva: Tiger no lisica. * Te pervi stopi k jami ta, * No vidi svoj'ga strica: * Stric, tebi se plačilo da! * Tak trošta toti vuka: * Le misli, kel'ko ove si kla! * To b'lo je k jami smuka⁵⁾.
3. O kak nedužne pros'le so: * Vuk, pusti nas živeti! * Počakaj, da odrasemo: * Tè znaš nas z črede vzeti. * Pa da si ne smilenja mel, * Ne malih ove se šona⁶⁾. * No skoz razbojnik biti htel, * Si najšel v jami lona.
4. Ja, tak je gvišno, zdaj sferfrá * Lisica, no še pravi: * Predvčerašnim je oveo vkra, * Cirkvéni tat je pravi. * Kmet cirkvi je obljubil dat' * Jo, (ne je to krivica?) * No ravno toto vkral je tat: * Ja, v nébi je pravica.
5. Pobêr'ta se obá od mé! * Je gerdo vuk zakričal; * Vi gerdo me raznašate, * En vsaki vam bo spričal. * Vi pravite, no resen je, * Da nébo je pravično, * Pa vi gučíte klétvice * Kres me: to je krivično.
6. Vi z menoj čete k sodbi it'⁷⁾: * Ste yredni tote časti? * Sodniki moji čete bit' * No nimate oblasti. * O kerí druge sodit' čé, * Ne smé sam greha meti; * Pa gdo med vami rečti smé: * Jaz ne sem v greh zajéti?

¹⁾ Pitati = barati, prašati, fragen. ²⁾ Zaknaflat = zapeti, zuknöpfeln. ³⁾ Moja = trud, Mühe. ⁴⁾ Padna = padnil padel. ⁵⁾ Smuka = Eine Vorrichtung zum Dahingleiten, hier tropfisch so viel als = vuržah da si v jamo padel. ⁶⁾ Šonati se koga = za koga marati. Jemand beachten; ne si se šona = ne si se šonal. ⁷⁾ K sodbi iti s kom = soditi koga,

Štev. 55. Thor ali prazen glaž.

Po Murku, str. 35. do 36., štev. 20. Phaedrus, I. 22, samo da se pri njem dihur ponaša, da je človeku toliko nadležne miši lovil. J. Košar, štev. 66. F. Peserl, str. 15.

1. En thor¹⁾ po noči skrivoma * Je v golobinjak splézil; * Pa da je zórja počila, * Je hitro z njega lézil. * Na štégah yirta srečal je, * Ker htel je gledat iti; * Jêl' v golobinjaki je vse, * Kak mélo bi tam biti.
2. Da thor je služil tam gostí,²⁾ * Ne mogel še je znati, * No da se malo dén bliši, * Nej' vidil thora stati. * Pa toti misli: Virt že zna, * Kaj sem krivice storil; * Oči napéte ná-me ma: * Vuji' nem'orem — bom govoril.
3. „Virt Bog vam dobro jutro daj! * Ste gvišno zgoda vstali? * Ste toto noč ne vel'ko kaj, * Kak tudi jaz ne spali, * Či lih ne grem golobov klat, * Kak moji drugi špani³⁾.“ * Tak se spričava gerdi tat; * Pa vérje virt cigani?
4. „„Ha, ha! si tu““, kriči na glas * Virt: „„prišel si v pešice? * Sem, hlapeci! sem, jaz, nucam vas: * Pernes'te sem batice! * Pretêp'te tata, kerí nam * Golobe kunšno kole; * Pretêp'te ga, da reče sam * Si stepsti z dlačja mole.““
5. Vsi hlapeci k virti tečejo, * Ma vsaki v rokah bavto⁴⁾, * Čemérno k thori rečejo: * Zdaj boš nam plačal mavto! * Še zdaj bi vbogi thor živél, * Či ne bi ba pregučal; * Pa grozovitno smert je mel, * Da v tēmi ne je mučal.
6. En čloček, či pravičen je, * Ne reče: Sem pravičen! * Z pravičnostjo le stima se, * Ker vé, da je krivičen. * En prazen glaž ma vel'ki glas, * Pa pun noben'ga nima: * En prazen glaž, tak vidim jaz, * Je, ker sam sebe štima.

Štev. 56. Pavuk ali kratka večnost.

Po Murku, str. 53. do 54., štev. 35. J. Košar, štev. 37.

1. Na sténi pavuk sedejoči, * Skoz svoj'ga grada oknico * Po stranjskem červa gledajoči, * Ker prede žlahtno židico. * Od gizdosti se napihava, * Da kunšno prést' no tkati zná: * Zdaj sem, zdaj tá po nitih 'plava, * No k novim nove sline dá.
2. Červ, ker'ga si je pustil priti * Gospod, kak eno ljudsko stvar, * Si misli: Kaj to more biti, * Da pavuk nima mir nigdar? * Ne vupa skoro, denog pita: * „Prijatnik, ne zaméri mi! * Kunšt tvoja meni je zakrita, * Jaz prosim, meni jo odkri.“
3. „„Ti nezastopni!““ odgovóri * Čemérno pavuk čérveki: * „„Kaj pitaš? Kaj? Ne vèš, ti nori! * Da mi pri déli spaka si? * Kunšt moja se ne dá spoznati, * Zadosti je, da jaz jo znam: * Či mojo délo le čés znati, * Glej! mušelin za večnost tkam.““
4. Prevzetnost tota hitro skisne, * Pohlevnost slajo skoz derži; * Gizdavec komaj vusta stisne, * Že za grobost svoj lon dobi. * Ométih⁵⁾ dekla si poiše, * No že je ne več viditi, * Z njim pavučino z stén obriše, * No pavuka, no večnosti.

¹⁾ Thor = dihur, Iltis. ²⁾ Gosti služiti = Tafel geben. ³⁾ Špan = tovarš, Gefährte. ⁴⁾ Bavta = prav velika palica, drog, Knüttel. ⁵⁾ Ométih = omelo, Borstwich.

5. Nobena kunšt nej' hvale vredna, * Naj vel'ka je, kak koli čé, * Či svèti reč je ne potrebna, * Katero ona delat' vé. * Zasluži vučenik si hvalo, * Ker mladost y gizdi podvuči? * En kunšten mojster glih tak malo, * Ker gizdo z delom podredí.

Štev. 57. Vuk ali odvzeta služba.

Po Murku, str. 55. do 56., štev. 36. Basne od Ignatije Čivića, l. 1844, str. 19.: „Iz službe potožani kurjak“. Izvirnik je znabiti Relkovičev. J. Košar, štev. 44.

1. Vuk je v boršti glasno ula'), * Da ga je lisica čula: * Gledat gré, kaj mu falí. * Vidi ga pod grobom stati, * Glavo z prédnimi čohati, * Z zóbmí strašno škripati.
2. Vstraši se ga, že čé vujti, * Misli: On će mene vbujti²⁾, * Zato déla takši krič; * Pa da ulit' le ne henja, * Stopi k njemi iz smilénja, * Se nakloni, suče bič.
3. „Stric! kaj tvoja je nesreča, * Kera tebe tel'ko peče? * Le povej, ti k trošti sem.“ * „„Glej! šest celih let sem služil * Levi, no si to zaslužil, * Da pred njega prit' ne smem.““
4. „„Misli, kak sem bil častiti, * Lačen nigdar, vsikdar siti, * Da sem pri-njem v službi bil. * Vsi podložni so se bali, * Da jih ne bi tožil kralí, * Mite³⁾ sem, kak vodo pil.““
5. „„Zdaj je konec vséga toga, * Da bi jaz le zvedit' moga, * Zakaj se kres me jezí? * Jaz sem njemi zvesto služil, * Nič se pri-njem ne zadužil, * Denog me od se spodi.““
6. „„Star, donucan no drevèni, * Krulav, gluh, slep, ves potrèni, * Môrem zdaj iz službe it'! * Reci, reci, o tetica! * Jèli je ne to krivica, * Vekša, kak je nem'ore bit'?““
7. „Stric! kak gvišno sem lisica, * Vel'ka tebi je krivica, * Pa pri vsem tem srečen si. * Lev te ne je k sebi vlékel, * Ne ti tvoje kože slekel, * K priči tvoje zvéstosti.“
8. To se pravi vam, služéci! * Vi od jeze ste goréči, * Dare virt vam dá slovó; * Reče: Ste b'li v službi zvésti? * Reče: Ja, pri moji vésti! * Tiho ste: tak nači bo.

(Dalje sledi.)

Književna poročila.

(Konec.)

Čemu bi se sicer trudil, dvomljive stvari navajati? Čemu bi še v kritiki pretresoval, katera pisava lastnih imen je prava, n. pr. Sounek, Sonnegg, Sanek, Savinek, Savinjek, Žolnek itd. Sem ter tje pripoveduje g. F. v svoji kritiki to, kar že jaz sam v knjigi navajam. Čitatelj njegove ocene pa bi utegnil misliti, da je to sad njegovega truda, s katerim popravlja moje zmote. Jaz sam n. pr. zanikujem, da „Mozirje ni bilo Pribinov Moosburg“. To pa ponavlja z dostavkom „nesmisel“ še g. F., samo, da se bolj mogočno postavlja kot kritikar.

¹⁾ Ulití = heulen; ula = ulil. ²⁾ Vbujti = vbíti. ³⁾ Mita = Podkup, Bestechung.

Naivno je spodtikanje istega g. ocenjevalca, da nisem navel imena vseh šol na slovenskem Štajeru? Ali sem mar navedel vse cerkve, kapele, gradove in gradiče? Šole, cerkve in gradove, o katerih nisem nič zgodovinskega poizvedeti mogel, sem opustil. Naj se pa še kdo drug tega dela loti!

Smešno je vprašanje: Kakošen posel imajo oni nemški učenjaki 19. veka v zgodovini štajerskih Slovencev? Ti so nemško kulturo širili in jo še širijo. Temu nasprotno pa hočejo delovati takošne slovenske knjige, kakor je moja zgodovina štaj. Slovencev, katero je g. F. pač preostro prejel ter s tako majhno simpatijo spremljal, kakor bi ne imela nikakoršnega domoljubnega namena in pomena.

Ocenjevatelj v „Lj. Zvonu“ je dosta pravičnejši. Vendar tudi njemu uide včasih preostra sodba, in pripeti se tudi njemu mala nedoslednost. G. Rutar mi o knjigi očita, da nima metode. Ima, ima metodo, in sicer analitično, kakor on sam priznava. G. Rutar želi pa sintetične metode. Vprašam ga li, ali bi bil on v stanu, to stvarino v sintetičnem slogu povedati? Ali se je on sam pri spisovanju svojih knjig strogo držal sintetične metode? Ali je pri takej smedeni stvarini mogoče drugače spisovati, kakor fragmentarično? Naj vpraša odlične štajerske zgodovinarje, kako bi se bili li oni tega dela lotili? Za učene slovenske zgodovinarje seveda nisem nameroval knjige spisovati — niti za to sposoben nisem! Kako bi mogel sicer toliko število knjig razpečati, da ne bi ogromne materijalne izgube imel? Sem ter tje mi g. R. tudi nagaja. Da so bili stari Slovenci „strašansko“ miroljubni — tako ne stoji nikjer v moji zgodovini; kajti izraza „strašansko“ na dotičnem mestu nisem rabil. Ali na dotičnem mestu (str. XIV.) ne stoji od besede do besede stavek: „Česar slovenski kmet ni držal trdao v svojej pesti, to so novi gospodarji, nemški cesarji, njih grofi, oskrbniki in pomočniki za svoje proglasili?“ Krivico mi tudi s tem dela, ker ne najde nekatere stvari na strani, kjer bi po njegovem mnenju stati morala. Če sem dogodbno ali osebo pozneje navel, na drugem mestu omenjal — ne ugaja to niti g. ocenjevatelju v „Kresu“ niti onemu v „Zvonu“. Rad bi mi isto v greh štela, pa jima vendar vest ne dopušča; zato se samo nekako opravičujeta.

O „uplemenitvi“ Teharčanov naj bi bil obširnejše pisal! Kaj še! O takem „polzkem“ predmetu naj bi obširno razpravljaval v knjigi, katero sem hotel tudi med odraslo mladino razširjevati.

G. prof. R. tudi meni, da sem premalo nabral iz Janisch-evega topografičnega leksikona. Tega v istini vendar ne misli. Vsaj sem o vseh slovenskih mestih, trgih, samostanih, gradovih povedal več zgodovinsko resničnega, nego ima Janisch sam. Zgodovinskih neresnic ali drugih smeti pa nisem hotel pobirati niti iz te niti iz drugih knjig. Taka zgodovinska neresnica je pa to, da bi se v gorenjem sevniškem gradu, kjer se je nekdanj nemško pridigovalo, (tako si trudi dokazati sedanji njegov posestnik Dr. Ausserer), nahajal slovenski napis: „na pana boga im houffanje“ in še drug glogolski napis.

Da sem se posluževal Kronos-ovih, Orožnovih knjig, to g. ocenjevatelj menda vendar zapazi v knjigi sami; če že ne verjame navedeni (str. 310) zbirki pomožnih knjig, iz katerih sem zajemal.

K sklepu še to. V novejšem času se v obče opazuje, da so Slovenci zelo kritični, posebno kedar brat brata sodi. Tega pri Nemcih ne opazujemo. Ne rečem, da Nemci prav delajo, ko drug drugega samo hvalijo. Morebiti jim bode to prej škodovalo, nego koristilo, kajti recenzije nemških knjig že človek res noče več brati, ker so vse po enem kopitu osnovane, namreč polne navadnih pohvalnih fraz. Slovenci pa primejo dosta

ostro svojega brata, kedar se zmoti, (to sem jaz že večkrat občutil). Na ta način utegnemo v znanstvu natančnosti in pridnosti kaj lepo napredovati. Ali pri svojem kritikovanju ne smemo zabiti basni o „puščavniku in medvedu“, da s pretirano ostrimi ocenami pisateljem in — čitateljem škodovali ne bomo.

J. Lapajne.

Ljudske knjižnice se je izdal 13., 14., 15., 16. in 17. zvezek. V teh zvezkih najde čitatelj mnogo prav lepih, kratkočasnih in tudi poučnih pravljic in pripovedk, deloma narodnih in iz nemščine v slovenščino preloženih. — Misel izdavat narodne pravljice, pripovedke itd. ter podati narodu, kar je njegovega, se ne more zadosti prehvaliti in g. izdavatelj sme biti uverjen, da se je s tem početjem ljudstvu močno prikupil. Vsaj je vendar to narodna poezija, ki je bila v davnih časih edina duševna hrana našega ljudstva, edino razvedrilo v dnevih duševnega in telesnega robstva. Marljivi slov. rodoljubi so mnogo teh pravljic zapisali. Vendar je pa ljudstvo svoje pripovedke le redkokedaj dobilo na oko, kajti objavljale so se večidel v knjigah, ki mu niso bile lahko pristopne. V tem oziru storila je Ljudska knjižnica prvi korak in mi samo želimo, da bi se v njej še nadalje objavljale narodne pravljice, kojih je toliko po raznih časopisih in knjigah raztrešenih. Da bode pa berilo zanimivejše, naj se med pravljice uvrstijo včas tudi lepše narodne pesmi.

Ker je Ljudska knjižnica v prvi vrsti namenjena ljudstvu, zato se naj tudi brez izjeme piše v pravilnem slov. jeziku. Narečja imajo pomen le za učenjake, ljudstvo pa le motijo. Kdor zapiše pravljico v narečju, naj jo pošlje kateremu-koli naših leposlovnih listov, Ljudska knjižnica pa jo naj za svoje namene prenaredi. Naj še tukaj tudi povemo, da je neki učenec svoje pogoške v nalogi zagovarjal z Ljudsko knjižnico, češ, da tudi ona tako piše in da mora to vendar prav biti, ker je „tiskano“. Pričakujemo, da se bode Ljudska knjižnica, katero vsem prav gorko priporočamo, odlikovala nadalje po lepem in po vsem pravilnem jeziku.

Kdor bi hotel imeti prvi del Ljudske knjižnice 12 zvezkov, dobi ga lično v platno vezanega po 1 fl. 20 kr. pri J. Leonu v Mariboru. Platnice same pa veljajo 30 kr., z vezanjem vred pa 50 kr.

Miklova Zita. Povidka z doby tureckých válek. Napsal dr. J. Sket, ze slovenštiny přeložil s přivolením dědictví sv. Mohora v Celovci V. Ševčík. Zábavné biblioteky dílo XCIV. Vydavatel P. Placidus J. Mathon v Brně V Brně 1885. Tiskem papežské knihtiskarny rajhradských benediktinů. Str. 150 v 8°. Tako se glasi naslov knjige „Miklova Zala“, katero je v češki jezik preložil češki duhoven V. Ševčík. Mi to s posebnim veseljem zabilježimo, kajti nam je to najboljši dokaz, da smo o knjigi prav sodili, ko smo jo imenovali eno najboljših in najlepših povesti, kar jih je družba sv. Mohora izdala. Ako bi povest v resnici bila le „prazne čenče“, kakor si je predrznil jo imenovati neki slov. list, polna najgršega pohujšanja, gotovo bi se duhoviti Čehi ne bili toliko za njo pobrinoli, da bi se jim bilo vredno zdelo jo celo v svoj jezik preložiti. In ko bi bilo tako strašno pohujšljivo, bi li bi zamogel prevod oskrbeti češki duhovnik? Vidi se pa iz tega, kako vedo drugi nam sorodni narodi naše pridne in vrle pisatelje ceniti, tiste pisatelje, katere mi le preradi prav zlobno in krivično napadamo. Ko bi dotični gospodje, ki vedno najbolje vedo, kako bi moralo to in ono biti, le tudi enkrat izdelke svojega uma pokazali, odkrili svojo luč, da bo svetila vsem drugim! Slovensko ljudstvo je seveda o povesti čisto drugače sodilo, kajti bralo jo je povsod z velikim veseljem in mislimo tudi brez vsega pohujšanja. To dvojno bodi toraj spoštovanemu g. pisatelju v zadostilo, krivičnih napadov, koje je moral radi svojega dela in truda prestati. Mi pa se trdno nadjamo, da ga kritiki take vrste ne bodo prisilili, da bi odložil svoje spretno peró.

„Ljubljanski Zvon“. Štev. IX. tega leposlovnega lista prinaša naslednje spise: 1. A. Funtek: Gozdno svetišče. Pesem. — 2. J. Cimperman: Osèhlo cvetje. Soneti. — 3. Dr. Fr. Detela: Vélíki grof. Zgodovinski roman. (Dalje.) — 4. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 22. Pod hruško. — 5. J. Staré: Pisma iz Zagreba, XI. — 6. F. G. P.: Rožica. Pesem. — 7. Dr. J. Vošnjak: Odlomki iz èloveške tragikomedije. 1. Pepita. — 8. Ivan Vrhovec: Slavni Slovenci. II. Peter Pavel Glavar. (Dalje.) — 9. J. Stritar: Pogovori. VII. — 10. A. Fekonja: Slovenci v književni vzajemnosti s Hrvati. — 11. Janko Kersnik: Agitator. Roman. (Dalje). — 12. J. Šuman: Odgovor na Štrekeljevo kritiko moje slovnice. — 13. Slovenski glasnik: Fr. vitez Miklošič. — Nove knjige slovenske. — Die Kärntner Slovenen. — Preširen v Rusih. — Kratke opazke. — 14. J. Kalan: Šah. „Ljubljanski Zvon“ izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 tiskovne pole velike osmerke obsežnih, ter stoji pol leta 2 gld. 30 kr., èetrt leta 1 gld. 15 kr.

Dopisi.

Iz ormoškega okraja. (Uradna učit. konferencija.) Učiteljstvo iz okraja ormoškega imelo je 2. dne julija t. l. svojo letošnjo uradno kenferenco v Ormožu. Kakor običajno predsedoval je tudi letos gosp. c. kr. nadzornik J. Ranner otvorivši sejo s primernim nagovorom in izvolivši gosp. Raušl-na iz Ormoža svojim namestnikom. V zapisnikarja bila sta izvoljena gg. Pečar iz Holma in Megla od sv. Volbenka. Prisotni bili so razen jednega vsi udje.

Ko so se prečitala došla pisma in naredbe, poročal nam je g. nadzornik o svojih opazkah, katerih si je nabral pri ogledovanju tukajšnih učilnic. Priporočal je prisotnikom osobito, da naj se natančneje seznanijo z obstoječimi šolsk. zakoni, naj se šolsko popisovanje vrši vestneje in točneje ter naj učitelji in posebno šolski vodje kot udje kr. šolsk. sveta krepkeje sodelujejo pri obravnavi šolskih zamud.

O I. nalogi: „Kako in kedaj naj učitelj poučuje mladež o varstvu živali in rastlin“ poročal je g. Košar od Vel. nedelje prav temeljito. G. predsednik je njegove teze še nekoliko pojasnil in prisotniki pritrdili so njim jednoglasno.

G. Jurša iz Ormoža poročal je v imenu dotič. odseka o razdelitvi in izcrpljenju učnega gradiiva iz zemljepisja in zgodovine. Prečital pa nam je najprej zapisnik šolskih knjig, ki se imajo v posameznih šolah v posameznih razredih oziroma oddelkih rabiti ter nam naposled objavil število učnih slik iz navedenih predmetov za pojedine oddelke, ker je dotični odsek itak uže natanko določil, katere slike se obravnavati imajo. Prisotniki so njegovej razpravi jednoglasno pritrdili kakor i njegovemu nasvetu, da se imajo v bodoče šolske knjige z ozirom na zgodovinske in zemljepisne slike vestno pregledati in, kar je pomanjklivega, dopolniti.

V imenu odseka za razdelitev učne tvarine iz naravoznanstva poroča g. Košar ter nam samo objavi število slik, ker je dotični odsek itak uže ukrenil, katere slike da se obravnavati imajo. Tudi tej razpravi in razdelitvi prisotniki pritrdijo.

Gosp. Rakuša od sv. Volbenka poroča v imenu odseka za sestavo domoznanstva ormoškega okraja. Pritoži se najprej, ka je dobil od nekjih šol. vodstev v tej zadevi tako pomanjkljiva poročila, da mu ni bilo mogoče sestaviti celi krajepis ter predlaga, da se naj izvolijo sedaj 3 udje, kateri bodo celo delo vršiti imeli. Na predlog g. Raušl-na bili so v to izvoljeni gg. Rakuša, Strenkl in Megla.

Po prečitaniu jednega odlomka tega domoznanstva spomni g. nadzornik g. Jurša, naj izdelá do prihodnje jeseni dotično mapo ter nasvetuje učiteljem, naj se društvo pozmeni z založništvom „Popotnika“, je li bi hotelo prevzeti tisk omenjenega domoznanstva v posebnej prilogi.

O IV. nalogi: „Kako bi se zamogel sestaviti zdravstveni katekizem za šole“, poročal je gosp. Raušl iz Ormoža v negativnem smislu, dokazajoč, ka enake knjige ne trebamo, ker se itak nahaja v raznih berilih spisov dovolj, iz katerih zamore učitelj izcerpiti raznoličnih hygieničnih momentov, ter jih pri stvarni obravnavi dotičnega branja vporabiti. H koncu svoje razprave nasvetuje še poročovalce, naj se pri prihodnjem pregledovanju šolskih knjig dotična tva- rina dopolni in po možnosti pretresa.

Za poročilom knjižničarjevim sledile so volitve in sicer je bil v souda dež. uč. konference izvoljen g. Raušl iz Ormoža, a v stalen odbor pa gg. Raušl, Rakuša, Košar in Strenkl.

H koncu te seje, ki je trajala čez 6 ur, ogłosi se še gosp. predsednik ter zaključí sejo z jedernatim govorom, opominjajoč nas k vztrajnemu delu, k značajnosti in nepristranskem delovanju ozirom na politiko. Kakor to leto nadja se tudi v bodoče vspesnega napora v naših učiteljskih krogih z geslom: „Vedno in složno naprej!“ Po končanej seji zabavljala se je večina učiteljev še nekoliko časa pri čašici, nazdravljajoč prisotnemu gosp. nadzorniku, kakor tudi raznim drugim osebam.

Krajsko, koncem avgusta. — S pričetkom šolskega leta 1885/1886. otvorila se bode dvorazredna nemška šola, katero je ustanovil „Deutscher Schulverein“ s pripomočjo Krajske branilnice v poslopju c. kr. velike realke v Ljubljani. Ob enem otvorili se boste tudi dečka in dekliška nemška ljudska učilnica, kateri šoli morala je ljubljanska mestna občina priskrbeti na vladin ukaz svojim Nemcem(?). Sedaj bodo Ljubljanski Germani imeli nemških šol na izbero, ne bode se jim treba bati, da bi kateri njenih ljubljencev se utopil v slovenskem valovju, — a stavimo, da bodo še nadalje trobili svojo staro pesen „o zatiranju“ v radoveren svet!

V zadnjem svojem listu omenili ste na kratko, da je v 10. dan avgusta t. l. umrl prof. Leopold vitez Gariboldi. Ranjki bil je glavni učitelj na Ljublanskem moškem učiteljsišču. Predaval je tu zgodovino in zemljepis. — Vitez Gariboldi bil je — če ravno je svoje dni pisal tudi v slovenščini — jeden najodločnejših protivnikov slovenskemu podučevanju, ko sploh enražiran nasprotnik vsemu narodnemu teženju našemu. On je bil jeden izmed ustanovnikov nemškutarskega „Krainischer Landeslehrerverein“-a, ter najvernejši podpornik in sodelavec „Laibacher Schulzeitung“-e. — Za zgodovinopisje Kranjske dežele stekel si je po par monografijah nekaj zaslug. Ranjki bil je sploh v zgodovini in zemljepisu precej podkovan mož, a vednosti léte znal je zasé bolj, nego pa za druge, metodik Gariboldi ni bil. Sicer pa je bil kot učitelj pri svojih gojencih še dosta priljubljen. Naj v miru počiva!

V kratkem bode menda — do zdaj še ni razglasila o tem bilo čitati*) — občni zbor „Slov. uč. društva“. Tedaj bi bilo želeti, da se tega zbora udeleži tudi več gg. sodrugov iz Štajerske in ostalih slovenskih pokrajin ter se zglašé o svojih željah, oziroma težnjah do te združbe. Kajti skrajni čas je, da se „Slov. učit. društvo“ preosnovi, v tej obliki, kakor deluje sedaj, nikakor ne ustreza zahtevam, kojim bi imela služiti. O tem, da se ljubljanski odborniki časi snidejo k sejam ali da ljubljanski člani prebirajo časnike in se zabavajo v društvenej sobi — ostali društveniki, ko sploh učiteljstvo nima nič haska. Delavnosti je treba, žive besede, spodbudljivih vzgledov, — a vsega tega le prav malo vidimo pri ljubljanskem učiteljstvu, ki bi vendar moralo — vsaj

*) Vabila k zboru so se med tem razposlala.

Vredn.

kar se tiče Kranjske — biti vzor svojim bratom izvan metropole slovenske! — Sicer pa mislim o vsem tem kmalu obširneje spregovoriti.

V 26. dan avgusta bil je voljen za deželnega poslanca za mesto Idrijo c. kr. učitelj v Ljubljani, g. Srečko Stegnar, odlični šolnik slovenski, ustanovnik in mnogoletni predsednik „Narodne šole“ itd. Vse učiteljstvo slovensko, osobito pa ono na Kranjskem, sme biti ponosno, da ima kolego med svoji, ki je bil odlikovan s tako častno stopinjo po narodu samem! Odkritosrčno čestitamo svojemu vrlemu drugu, ter si usojamo izreči nado, da ne bode le vedno krepko stal vsikdar za dobrovit milega mu naroda, marveč da bode tudi vselej povzdignil svoj glas, kadar bode to v dobro narodni šoli in leté oskrbovateljem: narodnim učiteljem. Dal Bog mu mnogo sreče, ustrpnosti in dobrénega uspeha!

Bruno.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je občini Stari trg v črnomaljskem okraju 300 gld. za razširjenje šole.

[Dež. šolski svet štajerski] je dovolil, da na lj. šoli ptujske okolice dosedaj obstoječi dve paralelki tudi dalje ostanete in da se pri širazrednici sv. Magdalene v Mariboru osnovi ena paralelka. Tudi je podelil godbenemu društvu na Ptuju koncesijo, da zdržuje svojo godbeno šolo.

[Umr] je 18. avgusta t. l. v Dónavitz-u — iz deželnih konferenc tudi Slovencem znani — tovariš Ludovik Preining, šolski ravnatelj in ud okr. šolskega sveta Lojben-skega.

[Deželna vlada kranjska] sklepa kranjske hranilnice, da se nemškemu „Schulverein“ iz rezervnega zaklada dá večja vsota za ustanovitev nemške deške šole, in da se ta šola leto za letom primerno podpira, ni potrdila.

[Ljudsko šolstvo na Kranjskem.] Po proračunu deželnega šolskega sveta znaša potreščina za plače ljudskim učiteljem 248.541 gold. na leto. Vseh ljudskih šol je 280. Od teh je 1 osmerorazredna (pri Uršulinkah v Ljubljani,) 3 peterorazredne, 22 čvetererazrednih, 18 trirazrednih, 68 dvorazrednih, 168 jednorazrednih. Po 700 gld. na leto dobiva 11 mestnih učiteljev ljubljanskih, po 600 gld. 28 nadučiteljev izven Ljubljane in 7 učiteljev v Ljubljani, po 500 gold. 134 nadučiteljev in učiteljev na deželi in 2 v Ljubljani, po 450 gld. 135 učiteljev, po 400 gld. pa 139 učiteljev. Vseh učiteljskih mest na Kranjskem je 459.

[Najnovejšo delo Miklošičevo] je: „Slovar šestih slovanskih jezikov: ruskega s staroslovenskim, bolgarskega, srbskega, češkega in poljskega.“ Popolni naslov mu je: Dictionnaire abrégé de six langues slaves (russe, vieux-slave, bulgare, serbe, tchéque et polonais) ainsi que et français et allemand, redigé sous les auspices de Son Altesse Imperiale le Prince Pierre d' Oldenbourg, par le professeur f. Miklosich. Petersbourg et Moscou. Librairie de la Société M. O. Wolff. Vienne, Guillaume Braumüller 1885. 8°. Str. 955. — Ta slovar prve veličine je spisaval Miklošič že več let po naročilu Nj. imperatorskega visočestva princa Petra Georgijeviča oldenburškega, kateri je naprosil našega rojaka, da mu sestavi slovar, v katerem bode zastopano besedno bogastvo vsaj nekaterih jezikov slovanskih, kateri so po številu večji in potemtakem odločujoči faktorji v svetovni zgodovini. Slovar je sestavljen tako-le. V prvem redu so besede ruske in tiste staro slovenske, katere se še danes nahajajo v ruščini, v drugem redu so bolgarske (tiskane z novim pravopisom, kateri je Miklošič po Vukovem predlogu ustrojil za Bolgarje), v tretjem so srbske, v četrtem češke, v petem poljske, v šestem francoske, a v sedmem nemške. V slovar ni vzeto vse besedno blago, temveč besede so leksikalno razvrščene med seboj. A za tako razvrščenje in proučevanje, katero je od ne male vrednosti, je ta knjiga prvi

zbornik naučnega gradiva. To je tudi njena korist, dasi jo bode lahko rabil vsakdo za praktične potrebe, za katere se navadno iščejo slovarji. Pri tem velikem delu so pomagali prof. Miklošiču znani učenjaki: V. Nikoljski, Stojan Novaković, A. Matzenauer in A. Brückner. „Slovan“.

 Vse p. n. naročnike, kateri so še z naročnino na dolgu, prav vljudno prosimo, da svoj dolg kmalu poravnajo, sicer bi jim morali določiljanje „Popotnika“ ustaviti. **Opravn.**

NATEČAJI.

Štev. 357.

Podučiteljsko mesto.

Na dvorazredni Cesarjevič Rudolfovi ljudski šoli v **Globokem** se umešča mesto podučitelja z dohodki po IV. plač. razredu in prostim stanovanjem ali definitivno ali tudi začasno.

Prosilci in prositeljice za to mesto naj vložijo svoje redno inštruirane prošnje predpisanim potom do 15. dne septembra 1885 pri krajnem šolskem svetu v **Globokem**, pošta Brežice (Rann.)

Okrajni šolski svet v Brežicah, dne 16. avgusta 1885.

Predsednik.

Štev. 341.

Podučiteljsko mesto.

Na dvorazredni v IV. plač. razred uvrsteni ljudski šoli (s slovenskim učnim jezikom) v **Slivnici** se s 1. dnevom meseca novembra t. l. umešča mesto podučitelja. Poleg zistemovanih dohodkov je s tem mestom združeno tudi prosto stanovanje.

Prosilci naj vložijo svoje prošnje do 22. septembra 1885 pri krajnem šolskem svetu v **Slivnici**, pošta št. Jur na južni železn. (St. Georgen a. d. S. B.)

Okrajni šolski svet v Šmarjem, dne 25. avgusta 1885.

Predsednik.

Štev. 452.

Učiteljsko mesto.

Na enorazredni ljudski šoli v **Dobjem**, okr. Kozje se umešča mesto učitelja z dohodki po IV. plačilnem razredu in s prostim stanovanjem definitivno ali provizorično.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno inštruirane prošnje predpisanim potom do 25. septembra 1885 pri krajnem šolskem svetu v **Dobjem**, pošta Planina (Montpreis.)

Okrajni šolski svet v Kozjem, dne 20. avgusta 1885.

Predsednik.

Štev. 254.

Podučiteljsko mesto.

Na dvorazredni ljudski šoli v **Zabukovji**, okraj **Sevnica**, se umešča s 16. dnevom oktobra t. l. mesto podučitelja z dohodki po III. plačilnem razredu definitivno ali tudi provizorično.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno inštruirane prošnje do 25. dne septbr. 1885 predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v **Zabukovji**, pošta Sevnica (Lichtenwald.)

Okrajni šolski svet v Sevnici, dne 21. avgusta 1885.

Predsednik.

Štev. 302.

Podučiteljsko mesto

na dvorazredni v IV. plačilni razred uvrsteni ljudski šoli (s slovenskim učnim jezikom) pri **sv. Martinu na Paki** se s 1. dnevom meseca novembra 1885 umešča.

Poleg zistemovanih dohodkov je s tem mestom združeno tudi prosto stanovanje. Prošnje naj se vložijo do 10. dne oktobra 1885 pri krajnem šolskem svetu št. **Martin na Paki**.

Okrajni šolski svet v Šoštanj, dne 21. avgusta 1885.

Predsednik: F. Finetti s. r.